

Regeringskansliet
Socialdepartementet

Diarienummer S2026/00444

Remissyttrande över skrivelsen En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan

Pensionärernas riksorganisation, PRO, är Sveriges största pensionärsorganisation med cirka 250 000 medlemmar. Vi har av Socialdepartementet beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på skrivelsen En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan (Ds 2026:4). PRO tackar för möjligheten att yttra sig över betänkandet.

Inledande synpunkter

Det är angeläget att bidragsbrott mot socialförsäkringarna och inte minst det allmänna pensions-systemet motverkas effektivt. Sådana brott undergräver legitimiteten i trygghetssystemen och drabbar i förlängningen alla som är beroende av och har rätt till dem – bland annat pensionärer med begränsad ekonomi. Det finns anledning att befara att bidragsbrott bidrar till en kriminell ekonomi som bidrar till andra brott, såsom våldsbrott och bedrägerier. Denna allvarliga brottslighet drabbar direkt äldre och skapar en otrygghet som går ut över äldres livsvillkor.

PRO är därför i grunden positivt till att staten vidtar lagstiftningsåtgärder och organisatoriska förändringar i myndigheterna för att bekämpa bidragsbrottslighet. En förutsättning är givetvis att åtgärderna inte går ut över enskildas integritet eller missgynnar äldre som utan brottsuppsåt lämnat felaktiga uppgifter till myndigheterna eller underlåtit att meddela uppgifter.

Av de förmåner som Försäkringskassan hanterar är det framför allt sjukersättningen som direkt berör PRO:s målgrupp. Promemorian berör emellertid även Pensionsmyndigheten, vars verksamhet avseende förmåner och stöd ingår i den föreslagna brottsbekämpande verksamhetens tillämpningsområde. PRO väljer att yttra sig med utgångspunkt i de konsekvenser förslagen kan få för de grupper PRO organiserar.

I regeringens uppdragsbeskrivning till utredaren framgår att utredaren ska lämna förslag om att ge Försäkringskassan brottsbekämpande befogenheter och förutsättningar att inrätta en särskild avgränsad verksamhet för utredning av bidragsbrott vid myndigheten. Därmed har regeringen tagit ställning till var i staten en förstärkt brottsbekämpande verksamhet avseende bidragsbrott ska organiseras. Tidigare har förslag om att bygga upp detta arbete i Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten förekommit. PRO har inte möjlighet att bedöma var arbetet bäst organiseras. Regeringen bör beakta risken för att parallella strukturer för

brottsbekämpande arbete byggs upp och risken för effektivitetsförluster om brottslingar som både sysslar med bidragsbrott och annan brottslighet utreds av olika myndigheter.

PRO vill framhålla att Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens förtroende bland medborgarna är centralt för att trygghetssystemen ska fungera väl. Pensionärer och andra förmånstagare med återkommande och stora behov av myndighetens stöd är beroende av en relation till myndigheten som präglas av hjälpsamhet, förtroende och rättssäkerhet. Att bygga in en brottsbekämpande funktion i en myndighet vars primära uppgift är att administrera förmåner ställer höga krav på tydlig organisatorisk avgränsning och ett aktivt arbete för att inte undergräva förtroendet.

PRO noterar att promemorian betonar att den brottsbekämpande verksamheten ska bedrivas avskilt från Försäkringskassans övriga verksamhet. Detta är ett viktigt grundvillkor. Vi vill understryka att denna avskildhet inte enbart måste upprätthållas formellt och organisatoriskt, utan att den också måste vara tydlig och synlig för medborgarna.

Uppbyggnaden av den brottsbekämpande verksamheten får inte gå ut över Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens ordinarie verksamhet. Den nya verksamheten bör därför fullt ut finansieras genom tillskott av resurser. Annars riskerar konsekvensen att bli längre handläggningstider och sämre service.

Yttrande över promemorians resonemang och förslag

Den brottsbekämpande verksamhetens avgränsning och inriktning

PRO välkomnar att den föreslagna brottsbekämpande verksamheten avgränsas till bidragsbrott med koppling till Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens förmåns- och stödverksamhet. Det är en rimlig och proportionerlig avgränsning som minskar risken för missbruk och onödigt intrång i enskildas integritet.

PRO vill dock framhålla att det finns en viktig distinktion mellan å ena sidan medvetet bedrägeri och å andra sidan oavsiktliga fel i förmånsansökningar. PRO har i andra sammanhang påtalat att en stor del av de felaktiga utbetalningarna inom exempelvis bostadstillägget beror på oavsiktliga misstag eller missförstånd från de enskildas sida, snarare än på avsiktlig brottslighet. Det är viktigt att den nya brottsbekämpande verksamheten riktar sina resurser mot de fall där det finns verklig anledning att misstänka avsiktlig brottslighet och inte riskerar att skapa en kultur av misstänkliggörande mot förmånstagare som gjort oavsiktliga fel.

PRO noterar att promemorian utgår från att de tidigare presenterade förslagen om administrativa sanktioner genomförs, vilket innebär att färre ärenden som avser bidragsbrott beräknas hanteras straffrättsligt. Det är viktigt att det administrativa sanktionssystemet utformas med stor omsorg om rättssäkerheten för enskilda. PRO har i remissyttranden över tidigare promemoria inom denna utredning (Ds 2025:8) framfört att proportionalitetsprincipen och rättssäkerheten måste tillgodoses fullt ut i sådana system.

Det framstår som rimligt att verksamheten även ska omfatta de uppräknade brott som förekommer i avsnitt 3.3.2, till exempel olovlig identitetsanvändning, urkundsförfalskning, brukande av falsk urkund, osann och vårdslös försäkran, osant intygande, brukande av osann urkund och missbruk av urkund.

Personlig integritet och personuppgiftsbehandling

PRO ser allvarligt på de risker för enskildas personliga integritet som en utökad brottsbekämpande verksamhet medför. Försäkringskassan hanterar redan i sin ordinarie verksamhet mycket känsliga

uppgifter om enskilda – om hälsa, ekonomi och sociala förhållanden. Inom ramen för en brottsbekämpande verksamhet kommer ytterligare känsliga personuppgifter att behandlas.

PRO betonar att integritetsskyddet för enskilda förmånstagare måste värnas. Det måste finnas robusta skyddsmekanismer som hindrar att personuppgifter som samlats in för brottsbekämpningsändamål sprids till den ordinarie förmånshanteringen eller tvärtom, utöver vad som är lagligen tillåtet och ändamålsenligt. De föreslagna reglerna om att den brottsbekämpande verksamheten ska bedrivas avskilt är ett steg i rätt riktning. PRO anser att det är av vikt att Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) ges ett tillsynsuppdrag och tillräckliga resurser för att säkerställa att reglerna efterlevs.

PRO välkomnar att promemorian framhåller att förslagen ska vara utformade så att de inte medför oproportionerliga intrång i enskildas personliga integritet. Vi förutsätter att denna ambition får genomslag i de slutliga lagtext- och förordningsförslagen.

Rättssäkerhet och förutsättningar för enskilda förmånstagare

PRO vill särskilt lyfta fram vikten av rättssäkerhet för enskilda förmånstagare som kan komma att bli föremål för den brottsbekämpande verksamheten. Pensionärer och äldre, liksom personer med sjukersättning, tillhör grupper som inte sällan har begränsad förmåga att tillvarata sina rättigheter i komplexa rättsliga och administrativa processer.

PRO anser att det är avgörande att enskilda som misstänks för bidragsbrott ges ett tydligt och lättillgängligt rättsskydd. Det måste framgå klart när en person är föremål för en brottsutredning, och personen ska informeras om sina rättigheter på ett sätt som är begripligt. PRO anser att det bör utredas vidare hur stöd och information till enskilda förmånstagare som berörs av den brottsbekämpande verksamheten ska kunna ges.

PRO tillstyrker det förslag om sekretess mellan den brottsbekämpande verksamheten och andra delar av Försäkringskassan som lämnas i avsnitt 3.8.1.

Förtroendet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

Pensionärer och äldre med sjukersättning har ofta en livslång relation till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Det är myndigheter som de är djupt beroende av och som de ska kunna lita på. Erfarenheten från PRO:s kontakt med medlemmar visar att många pensionärer redan i dag upplever dessa myndigheters processer som svårtillgängliga, komplicerade och i värsta fall skrämmande. Det stora mörkertalet av pensionärer som har rätt till, men inte ansöker om, bostadstillägg för pensionärer som Riksrevisionen påtalat (se RiR 2019:22) är troligen till stor del en effekt av detta.

Att Försäkringskassan nu ges brottsbekämpande uppgifter riskerar att ytterligare öka tröskeln för pensionärer att söka de förmåner de har rätt till. PRO vill betona att regeringen och myndigheterna aktivt måste motverka detta. Kommunikationsinsatser som tydliggör att den brottsbekämpande verksamheten är strikt avgränsad och inte påverkar den ordinarie förmånshanteringen är nödvändiga. Det är angeläget att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten bibehåller och stärker sin roll som hjälpsamma och tillgängliga serviceorganisationer för medborgarna.

Regeringen bör föreslå regelförenklingar som underlättar och minskar risken för icke uppsåtliga fel vid ansökningsförfarandet för till exempel bostadstillägg. Det "deklarationskoncept" som Pensionsmyndigheten föreslagit och som PRO stöder kan ligga till grund för ett sådant arbete.

En bestämmelse om särskild åtalsprövning för bidragsbrott

PRO tillstyrker förslaget att det ska införas särskild åtalsprövning för vårdslöst bidragsbrott, ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden. Det är rimligt att åtal för sådana brott ska väckas endast om det är påkallat av särskilda skäl. Förslaget tydliggör skillnaden mellan grova bidragsbrott och mindre, ofta oavsiktliga, felaktigheter eller underlåtenheter.

Särskilda skäl bör anses föreligga när mindre allvarliga bidragsbrott utgör ett led i organiserad brottslighet eller brottslighet som också omfattar bedrägerier mot äldre. Även när brott innebär utnyttjande av någons särskilt utsatta situation kan det finnas särskilda skäl att väcka åtal.

Utvärdering och uppföljning

PRO ser positivt på att promemorian innehåller förslag om utvärdering och uppföljning av den brottsbekämpande verksamheten. Det är viktigt att effekterna av reformen följs upp systematiskt, inte bara i fråga om brottsbekämpningens effektivitet, utan också avseende konsekvenserna för förtroendet för myndigheterna, för enskildas rättssäkerhet och för integritetsskyddet.

PRO anser att en utvärdering bör inkludera en analys av hur den brottsbekämpande verksamheten har påverkat äldre förmånstagares benägenhet att ansöka om förmåner de har rätt till. En utvärdering bör särskilt ta sikte på det ovan beskrivna mörkertalet för bostadstillägg. Det vore mycket olyckligt om en utvidgad brottsbekämpande verksamhet bidrar till att förstärka detta mörkertal.

Stockholm, dag som ovan,

Åsa Lindestam

Ordförande Pensionärernas riksorganisation